ประโยค ป.ธ. ๔
แปล มคธเป็นไทย
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๐

๑. ตตฺถ ปฏิกฺขิตฺตเวชฺชกมฺมนฺติ ปฏิกฺขิตฺตสฺส ปรชโนติ วตฺตพฺพสฺส อนนุญฺญาตปุคฺคลสฺส กตํ เภสชฺชํ ฯ ตถา หิ อาคตาคตสฺส ปรชนสฺส ยาจนฺตสฺส เภสชฺชํ น กาตพฺพํ กโรนฺโต ทุกฺกฏํ อาปชฺชตีติ วตฺวา เวชฺชกมฺมวิธิ ตติยปาราชิเก เภสชฺชกรณวตฺถุวณฺณนายํ วิตฺถารโต วุตฺโต ฯ อิจฺฉนฺเตน ตโต คเหตพฺโพ ฯ อยํ ปเนตฺถ สงฺเขโป ปญฺจ สหธมฺมิกา ปณฺฑุปลาโส อตฺตโน เวยฺยาวจฺจกโร มาตาปิตโร มาตาปิตุอุปฏฺฐากา จาติ ทส เชฏฺฐภาตา กนิฏฺฐภาตา เชฏฺฐภคินี กนิฏฺฐภคินี จูฬมาตา มหามาตา จูฬปิตา มหาปิตา ปิตุจฺฉา มาตุลา จาติ ทส ญาตกา อาคนฺตุโก จ โจโร จ ยุทฺธปราชิโต จ อิสฺสโร จ ญาตเกหิ ปริจฺจตฺตคมิโก จาติ ปญฺจ คิลานา หุตฺวา วิหารํ ปวิฏฺฐา อิเมสํ ปญฺจวีสติยา อนุญฺญาตานํ ชนานํ เภสชฺชํ กาตพฺพํ ฯ

ทส ญาตกาติ เจตฺถ เตสํ ยาว สตฺตมา กุลปริวฏฺฏา ปุตฺตนตฺตาทโยปิ ตปฺปฏิพทฺธตฺตา ภิกฺขุสฺส ญาตกาเอวาติ เตปิ สงฺคหิตา ฯ เตสมฺปิ หิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ภาตุชายา ภคินิสามิโก จูฬมาตุสามิโก จูฬปิตุชายา จาติ เอวมาทโย คิลานา โหนฺติ ญาตกา เจ เตสมฺปิ กาตุํ วฏฺฏติ อญฺญาตกา เจ ภาตุอาทีนํ กตฺวา ทาตพฺพํ ตุมฺหากํ ชคฺคนฏฺฐาเน เทถาติ เตสํ วา ปุตฺตานํ ทาตพฺพํ ตุมฺหากํ มาตาปิตูนํ เทถาติ ฯ ยถาวุตฺเตหิ เจเตหิ อญฺโญ ปรชโน นาม ตสฺส กตเภสชฺชํ ปฏิกฺขิตฺตเวชฺชกมฺมํ นาม ฯ อนุญฺญาตชนสฺส กโรนฺเตนาปิ จ อาโท ทสนฺนํ ชนานํ เตสํ สนฺตเกน กาตพฺพํ ตสฺมึ อสติ อตฺตโน สนฺตเกน ตสฺมิมฺปิ อสติ ภิกฺขาจารวตฺเตน ปริเยสิตพฺพํ เอวํ อลภนฺเตน อตฺตโน เตสํ วา ญาตกปฺปวาริตฏฺฐานโต เอวมฺปิ อลภนฺเตน อกตวิญฺญตฺติยาปิ ปริเยสิตพฺพํ ฯ

๒. อกตวิญฺญตฺติ นาม วท ภนฺเต ปจฺจเยนาติ เอวํ อกตปฺปวารณฏฺฐาเน วิญฺญตฺติ ฯ อวเสสญฺญาตกานํ ปน เตสํ สนฺตเกเนว กาตพฺพํ ตสฺมึ อสติ อตฺตโน สนฺตกํ ตาวกาลิกํ ทาตพฺพํ สเจ ปฏิเทนฺติ คเหตพฺพํ โน เจ น โจเทตพฺพา ญาตกานญฺหิ สนฺตกํ ยาจิตฺวาปิ คเหตุํ วฏฺฏติ ตสฺมา เตสํ จตุปฺปจฺจยํ อาหราเปนฺตสฺส อกตวิญฺญตฺติ วา เภสชฺชํ กโรนฺตสฺส เวชฺชกมฺมํ วา กุลสงฺคหตฺถาย เทนฺตสฺส กุลทูสนาปตฺติ วา น โหติ ฯ อาคนฺตุกาทีนํ ปน ปญฺจนฺนํ อตฺตโน สนฺตเกนปิ กาตพฺพํ อปฺปจฺจาสึสนฺเตน ฯ

วิมติวิโนทนิยมฺปิ อาคนฺตุกโจราทีนํ กโรนฺเตนาปิ มนุสฺสา นาม อุปการกา โหนฺตีติ อตฺตโน เตหิ ลาภํ อปฺปฏิจฺจยนฺเตน กาตพฺพํ ฯ ปจฺจาสาย กโรนฺตสฺส ปน เวชฺชกมฺมกุลทูสนาทิโทโส โหติ ฯ เอวํ อุปกาเร กเต สาสนคุณํ ญตฺวา ปสีทนฺติ สงฺฆสฺส วา อุปการกา โหนฺตีติ กรเณ ปน โทโส นตฺถีติ วุตฺตํ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๔
แปล มคธเป็นไทย

๑. ในบทว่า **ปฏิกฺขิตฺตเวชฺชกมฺมาทิวเสน** นั้น ที่ชื่อว่าเวชกรรมที่ทำแก่คนที่ทรงห้าม ได้แก่ยาที่ภิกษุทำแก่คนที่ทรงห้าม คือบุคคลที่ไม่ทรงอนุญาต อันพึงกล่าวว่า ชนอื่น ฯ จริงอย่างนั้น พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า ภิกษุไม่พึงทำยาแก่ชนอื่น ผู้มาขอแล้วขอเล่า, เมื่อทำ ต้องทุกกฎ ดังนี้แล้วจึงกล่าววิธีเวชกรรมไว้โดยพิสดาร ในอรรถกถาเภสัชชกรณวัตถุตติยปาราชิก ฯ ผู้ปรารถนา (จะทราบความพิสดาร) พึงถือเอาจากอรรถกถานั้น ฯ ส่วนความย่อ ในมังคลัตถทีปนีนี้ มีดังต่อไปนี้ : ชน ๑๐ จำพวก คือ สหธรรมิก ๕ ปัณฑุปลาส ๑ ไวยาวัจกรของตน ๑ มารดาบิดา ๒ คนบำรุงมารดาบิดา ๑, ญาติ ๑๐ จำพวก คือ พี่ชาย ๑ น้องชาย ๑ พี่สาว ๑ น้องสาว ๑ น้าหญิง ๑ ป้า ๑ อาชาย ๑ ลุง ๑ อาหญิง ๑ น้าชาย ๑, ชน ๕ จำพวก คือ คน จรมา ๑ โจร ๑ คนรบแพ้ ๑ ผู้เป็นใหญ่ ๑ คนที่พวกญาติสละแล้วจำต้องไป ๑ เป็นไข้เข้าไปสู่วิหาร, ภิกษุพึงทำยาแก่คนที่ทรงอนุญาต ๒๕ จำพวกเหล่านี้ ฯ

ก็แม้ลูกหลานเป็นต้น ของญาติเหล่านั้น ถึง ๗ ชั่วเครือสกุล ชื่อว่าเป็นญาติของภิกษุเหมือนกัน เพราะเกี่ยวเนื่องกับภิกษุนั้น เพราะเหตุนั้น พระอรรถกถาจารย์จึงสงเคราะห์ลูกหลานเป็นต้นแม้เหล่านั้นไว้ ในคำว่า **ทส ญาตกา** นี้ ฯ จริงอยู่ ภิกษุทำ (ยา) แก่ลูกหลานเป็นต้น แม้เหล่านั้น ก็ควร ฯ ชนทั้งหลาย เป็นต้นอย่างนี้ คือ พี่สะใภ้ น้องสะใภ้ พี่เขย น้องเขย น้าเขย อาสะใภ้ เป็นไข้, ถ้าพวกเขาเป็นญาติ (ของภิกษุ), ทำ(ยา)แก่ญาติแม้เหล่านั้น ก็ควร, ถ้าพวกเขามิใช่ญาติ, พึงทำให้แก่พวกญาติมีพี่ชายเป็นต้น ด้วยสั่งว่า จงให้ในที่ปฏิบัติของพวกท่าน หรือพึงให้แก่บุตรทั้งหลายของพวกเขา ด้วยสั่งว่า จงให้แก่มารดาบิดาของพวกเจ้า ฯ ส่วนชนนอกจากที่กล่าวมาแล้วเหล่านี้ ชื่อว่าชนอื่น, ยาที่ภิกษุทำแก่ชนอื่นนั้น ชื่อว่าเวชกรรมที่ทำแก่คนที่ทรงห้าม ฯ ก็ภิกษุแม้เมื่อจะทำแก่ชนที่ทรงอนุญาต พึงทำแก่ชน ๑๐ จำพวก ในเบื้องต้น ด้วยสิ่งของของพวกเขา, เมื่อสิ่งของของพวกเขานั้นไม่มี พึงทำด้วยสิ่งของของตน, แม้เมื่อสิ่งของของ

ตนนั้น ไม่มี พึงแสวงหาด้วยภิกขาจารวัตร, เมื่อไม่ได้ด้วยอาการอย่างนั้น พึงแสวงหาแต่ที่แห่งญาติและคนปวารณาของตน หรือของชนเหล่านั้น, เมื่อไม่ได้แม้ด้วยอาการอย่างนั้น พึงแสวงหาแม้ด้วยอกตวิญญัติ ฯ

๒. ที่ชื่อว่า อกตวิญญัติ ได้แก่ การขอในสถานที่เขาไม่ได้ทำปวารณาอย่างนี้ว่า ท่านเจ้าข้า ท่านต้องการปัจจัย จงบอก ดังนี้ ฯ ก็ภิกษุ (เมื่อจะทำ) แก่พวกญาติที่เหลือ พึงทำด้วยสิ่งของของพวกเขาเท่านั้น, เมื่อสิ่งของของพวกเขานั้นไม่มี พึงให้ยืมสิ่งของของตน, ถ้าพวกเขาคืน พึงรับเอา, ถ้าพวกเขาไม่คืน ก็ไม่พึงทวง, ด้วยว่า ภิกษุแม้ขอสิ่งของของพวกญาติแล้วถือเอา ก็ควร, เพราะฉะนั้น ภิกษุเมื่อให้นำจตุปัจจัยของญาติเหล่านั้นมา ก็ไม่เป็นอกตวิญญัติ เมื่อทำยา ก็ไม่เป็นเวชกรรม หรือเมื่อให้ของเพื่อต้องการสงเคราะห์ตระกูล ก็ไม่เป็นกุลทูสนาบัติ (อาบัติในเพราะประทุษร้ายตระกูล) ฯ แต่ภิกษุเมื่อไม่หวังตอบแทน พึงทำยาแก่ชน ๕ จำพวก มีคนจรมาเป็นต้น แม้ด้วยสิ่งของของตน ฯ

แม้ในอนุฎีกาวิมติวิโนทนี ท่านกล่าวว่า แม้เมื่อจะทำ(ยา)แก่คนจรมาและโจรเป็นต้น ไม่ปรารถนาลาภจากชนเหล่านั้นเพื่อตน พึงทำด้วยตั้งใจว่า ธรรมดาเหล่ามนุษย์ ย่อมอุปการะกันฯ ก็เมื่อภิกษุทำ ด้วยหวังตอบแทน มีโทษในเพราะเวชกรรมและกุลทูสนกรรมเป็นต้น ฯ แต่ไม่มีโทษ ในเพราะทำด้วยตั้งใจว่า เมื่อเราทำอุปการะอย่างนี้ ชนทั้งหลายรู้คุณพระศาสนาแล้ว ย่อมเลื่อมใส หรือทำอุปการะแก่พระสงฆ์ ฯ

พระธรรมรัตนดิลก จิตฺตคุตฺโต วัดสุทัศนเทพวราราม แปล
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.